

فرہنگ جامع

سخنان امام سجاد علیہ السلام

مداوّل

تألیف

پڑوہشکدہ باقر الخوم

محمود شریفی • سید حسین سجادی

علی غلامی • مہدی اسماعیلی • محمد بابانی

ترجمہ: محمد عمومی

سرشناسه : پژوهشکده علمی-کاربردی باقر العلوم علیه السلام

عنوان و نام پدیدآور : فرهنگ جامع سخنان امام سجاد علیه السلام

مشخصات نشر : تهران : سازمان تبلیغات اسلامی، پژوهشکده باقر العلوم علیه السلام، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۲ ج.

شابک : (دوره) : 978-600-5529-41-8 (ج. ۱) : 978-600-5529-42-5

(ج. ۲) : 978-600-5529-43-2

وضعیت فهرست نویسی : فیبای مختصر.

یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.

یادداشت : محمود شریفی، سیدحسین سجادی تبار، علی غلامی، مهدی اسماعیلی، محمدبابایی

شناسه افزوده : شریفی، محمود، ۱۳۴۱.

شماره کتبی شناسنامه ملی : ۳۷۸۹۰۲۵

انتشارات پژوهشکده باقر العلوم علیه السلام

فرهنگ جامع سخنان امام سجاد علیه السلام
«جلد اول»

ناشر: انتشارات پژوهشکده باقر العلوم علیه السلام

صفحه آرای: سجاد

مسئول تولید: سید عبدالحسین زین العبادی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۹۰۰۰ تومان

شابک: 978-600-5529-42-5 978-600-5529-41-8

مرکز پخش:

◀ قم، خیابان مصلی، پژوهشکده باقر العلوم علیه السلام ▶

◀ تلفن ۰۲۵-۳۷۷۴۰۳۶۹ فکس ۰۲۵-۳۷۷۴۲۲۸۴ صندوق پستی ۱۳۵-۳۷۱۸۵ ▶

فهرست مطالب

۲۳	زیارت خانه خدا	۲۵	مقدمه
۲۵	دعاهای امام سجاده <small>علیه السلام</small>	۱۵	زمان و مکان تولد امام <small>علیه السلام</small>
۲۵	امام سجاده <small>علیه السلام</small> در حادثه کربلا	۱۵	کنیه و لقب امام <small>علیه السلام</small>
۲۹	حاکمان زمان امام سجاده <small>علیه السلام</small>	۱	شخصیت بزرگ امام از زبان مورخان
۳۵	روای بسوی بهشت	۲۱	عبادهای امام سجاده <small>علیه السلام</small>
۳۷	روش تنظیم این کتاب	۲۳	نماز امام <small>علیه السلام</small>
		۲۳	روزه امام <small>علیه السلام</small>

فصل اول : عقاید

۱. یکتاپرستی

۴۹	معنای صمد	۴۱	یگانگی خداوند بلندمرتبه
	ستایش خداوند بلندمرتبه به بزرگی و عظمت	۴۱	توصیف ناپذیری خداوند در قالب حدود
۵۱			توصیف ناپذیری خداوند به بودن در مکان
۵۳	بازداشتن از قیاس در دین	۴۵	
۵۳	فهم عمیق دین	۴۵	ناهمانندی خداوند سبحان به آفریده‌ها
۵۵	مجموعه دستورات دین	۴۷	راز پوشیدگی خدا از خلق
۵۵	قضا و قدر	۴۷	شناخت پروردگار بزرگ مرتبه
۵۷	عقل و کار	۴۹	چهارپایان چهار چیز را می فهمند

۲. پیامبران

۸۳	نماز آموزی پیامبر (ص)	۵۹	ازدواج فرزندان آدم (ع)
۸۵	سخن رسول خدا (ص) هنگام اذان	۶۱	جانشین آدم (ع)
۸۵	ازدواج فاطمه و علی (ع)	۶۵	شعیب (ع) و ترازو
۸۷	برکت صبحانه به دست پیامبر (ص)	۶۵	داستان یعقوب و یوسف (ع)
۸۷	تهیه منبر برای پیامبر (ص)	۷۳	سَنّ یوسف (ع) هنگام افتادن در چاه
	انگوده پیامبر (ص) درباره خدیجه و ابوطالب (ع)	۷۵	پیراهن یوسف (ع)
۸۷	سفرش حضرت خضر به حضرت موسی (ع)		
۸۹	نماز رسول خدا (ص) درون کعبه	۷۵	
	شیر نوشاندن پیامبر (ص) به امام زین العابدین (ع)	۷۷	سلیمان (ع) و چکاوک
۸۹	ارتحال (شهادت) پیامبر (ص)	۷۹	آفرینش پیامبران و مردم
۹۳	کفن پیامبر (ص)	۷۹	وظایف پیامبران (ع)
۹۵	محل دفن پیامبر (ص)	۸۱	سرّ یحیی (ع)
۹۵	فدا حضرت فاطمه (ع)	۸۱	خاتم النبیین (ص)
۹۵	و ستم بر رسول خدا (ص)	۸۲	پیامبر خاتم (ص)
		۸۳	علت یتیم شدن پیامبر (ص)

۳. قرآن

۱۶۹	نازل شدن سوره «تیسر»	۱۰۳	فضیلت قرآن
۱۷۱	خواندن سوره قدر	۱۰۵	قرآن و تورات
۱۷۱	تفسیر سوره قدر	۱۶۹	تفسیر آیاتی از قرآن
		۱۶۹	پاداش خواندن سوره ممتحنه

۴. امامت

۱۷۹	امامان (ع) حاملان عرش خدا	۱۷۵	امامان (ع) صراط مستقیم
۱۷۹	امامان (ع) حجّت خدا بر همه جهانیان	۱۷۷	امامان (ع) محل آمد و شد فرشتگان
۱۸۱	عصمت امام (ع)	۱۷۷	امامان (ع) گنجینه‌های خدا

۱۹۱	علم و قدرت امامان <small>علیهم السلام</small>	۱۸۳	معنی «مولی» در حدیث غدیر
۱۹۷	شمار امامان <small>علیهم السلام</small>	۱۸۳	داوری امامان <small>علیهم السلام</small>
۲۰۷	اخلاق حاکم	۱۸۳	نشانه امامت

۵. اهل بیت علیهم السلام

۲۴۹	ادعای دوستی اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	۲۱۱	آفرینش اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
	سرانجام دوستان و دشمنان اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	۲۱۳	برتری فضیلت اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۴۹		۲۲۳	محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> ، پدران این امت
۲۵۱	نیکان از اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	۲۲۳	از خواندشتگی اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۵۱	ولایت اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	۲۳۵	دوستی اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۶۵	پافشاری در دفاع از اهل بیت <small>علیهم السلام</small>		اندک بودن دوستان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> در زمان امام
۲۶۵	جزای دشمنان اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	۲۴۳	سجاد <small>علیه السلام</small>
	مجازات دشمنان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> از فرزندان		سرزنش زیاده روی در محبت اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۶۷	فاطمه <small>علیه السلام</small>	۲۴۷	

۶. امام علی علیه السلام

۳۱۳	عهد حدیث <small>علیه السلام</small>	۲۶۹	تولد در کعبه
۳۱۵	خوابیدن علی <small>علیه السلام</small> در بستر پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>	۲۷۱	ایمان و هجرت علی <small>علیه السلام</small>
۳۱۵	امام علی <small>علیه السلام</small> و پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>	۲۷۷	جایگاه امام علی <small>علیه السلام</small> نزد پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۳۱۷	نگه داشتن دیوانه در دست	۲۸۳	علی <small>علیه السلام</small> ریسمان محکم خدا
۳۱۹	علی <small>علیه السلام</small> هیچ مؤمن مسلمان را نکشت	۲۸۷	علی <small>علیه السلام</small> و پیر مرد شامی
۳۲۳	آموزش پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> به علی <small>علیه السلام</small>	۲۹۵	دوستی امام علی <small>علیه السلام</small>
۳۲۳	میراث امام علی <small>علیه السلام</small>	۲۹۵	ولایت امام علی <small>علیه السلام</small>
۳۲۳	سلام فرشتگان بر علی <small>علیه السلام</small>		جانشینی علی <small>علیه السلام</small> از پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> در جنگ
۳۲۵	نام‌های علی <small>علیه السلام</small>	۲۹۷	تبوک
۳۲۷	هشدار به مردم	۳۰۳	استدلال‌های علی <small>علیه السلام</small> در روز شورا
	گفت‌وگوی پزشک یونانی با امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small>	۳۰۷	احتجاج با کافران و مخالفان
۳۲۷		۳۰۹	استدلال به حدیث منزلت
۳۳۷	روش امام علی <small>علیه السلام</small> در جنگ	۳۰۹	ارزش دعای علی <small>علیه السلام</small>

کینه قریش نسبت به علی <small>علیه السلام</small> ۳۳۹	علی <small>علیه السلام</small> و تعیین جانشین ۳۴۹
جانشینی امام علی <small>علیه السلام</small> ۳۳۹	

۷. فاطمه علیها السلام

عدالت فاطمه <small>علیها السلام</small> ۳۵۱	دفن فاطمه <small>علیها السلام</small> ۳۵۳
حجاب فاطمه <small>علیها السلام</small> ۳۵۳	

۸. امام حسن علیه السلام

به دنیا آمدن حسن <small>علیه السلام</small> ۳۵۵	خاموش شدن آتش به دعای امام حسن <small>علیه السلام</small> ۳۶۷
نام گذاری امام حسن <small>علیه السلام</small> ۳۵۵	سخنرانی امام حسن <small>علیه السلام</small> در حضور معاویه ۳۶۹
عقیقه برای امام حسن و امام حسین <small>علیهما السلام</small> ۳۵۹	فضیلت امام حسن و امام حسین <small>علیهما السلام</small> ۳۵۹
اذان گفتن پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> در گوش امام حسن <small>علیه السلام</small> ۳۵۹	خبر دادن امام حسن <small>علیه السلام</small> از شهادت برادرش امام حسین <small>علیه السلام</small> ۳۷۱
ویژگی های امام حسن <small>علیه السلام</small> ۱۶۵	

۹. امام حسین علیه السلام

پیروزی و شکست در حادثه کربلاء ۳۷۳	درمان بیماری حضرت زدی ۳۸۳
معجزه امام حسین <small>علیه السلام</small> در نشان دادن پدرش امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small> ۳۷۳	یاد کردن امام حسین <small>علیه السلام</small> در بی بن زکریا <small>علیه السلام</small> ۳۸۳
محبت امام حسین <small>علیه السلام</small> به پدر ۳۷۵	شهادت نامه امام حسین <small>علیه السلام</small> ۳۸۳
بردن غذا برای یتیمان و نیازمندان ۳۷۷	مناجات امام حسین <small>علیه السلام</small> در صبح عاشورا ۴۱۳
سخن امام حسین <small>علیه السلام</small> با عمر ۳۷۷	دفاع امام سجّاد <small>علیه السلام</small> از پدرش در روز عاشورا ۴۱۵
صبر امام حسین <small>علیه السلام</small> ۳۷۷	گریستن امام زین العابدین <small>علیه السلام</small> بر پدر ۴۱۵
خبر دادن امام حسین <small>علیه السلام</small> از شهادت خود ۳۷۹	تعداد زخم های امام حسین <small>علیه السلام</small> ۴۲۱
آگاهی امام حسین <small>علیه السلام</small> از درون ۳۸۱	پرداخت بدهی امام حسین <small>علیه السلام</small> ۴۲۳
نماز امام حسین <small>علیه السلام</small> در شبانه روز ۳۸۱	

فرستاده‌ی پادشاه روم در مجلس یزید ... ۴۶۷	بوی سیب از شهادتگاه امام حسین <small>علیه السلام</small> ... ۴۲۳
سخن امام سجاده <small>علیه السلام</small> در مجلس یزید ... ۴۶۹	گفت‌وگوی امام زین العابدین <small>علیه السلام</small> با پدرش پس از شهادت ... ۴۲۷
درخواست یزید از امام سجاده <small>علیه السلام</small> برای کشتی گرفتن با پسرش ... ۴۷۵	مجازات قاتلان امام حسین <small>علیه السلام</small> ... ۴۲۷
درخواست‌های امام سجاده <small>علیه السلام</small> از یزید ... ۴۷۷	ورود اهل بیت <small>علیهم السلام</small> به کوفه ... ۴۳۱
ماجرای بازگشت اهل بیت <small>علیهم السلام</small> به مدینه ... ۴۷۷	سخن امام سجاده <small>علیه السلام</small> با ابن زیاد ... ۴۳۱
سخنرانی امام سجاده <small>علیه السلام</small> لحظه ورود به مدینه ... ۴۷۹	احتجاج امام زین العابدین <small>علیه السلام</small> در برابر کوفیان ... ۴۳۷
کشتار اهل مدینه ... ۴۸۳	انتقال اسیران ... ۴۴۱
سخن امام زین العابدین <small>علیه السلام</small> هنگام دیدن سر ابن زیاد و عمر بن سعد ... ۴۸۵	خطبه امام زین العابدین <small>علیه السلام</small> در مجلس یزید ... ۴۵۳

۱۰. احادیث امام زین العابدین علیه السلام

بابت امام زین العابدین <small>علیه السلام</small> ... ۵۲۹	درخواست بیعت از امام <small>علیه السلام</small> ... ۴۸۷
زردی رخسار امام <small>علیه السلام</small> هنگام وضو ... ۵۳۳	امامت امام زین العابدین <small>علیه السلام</small> ... ۴۹۱
فرمان امام زین العابدین <small>علیه السلام</small> در نماز ... ۵۳۳	گواهی حجر الأسود به امامت امام <small>علیه السلام</small> ... ۴۹۳
دعای امام <small>علیه السلام</small> پس از نماز عصر ... ۵۳۵	گواهی مرده بر امامت امام سجاده <small>علیه السلام</small> ... ۵۰۳
نماز آن حضرت در مسجد کوفه و دعای سجده ... ۵۳۷	گواهی گوسفند بر امامت امام سجاده <small>علیه السلام</small> ... ۵۰۵
نماز آن حضرت در مسجد کوفه و زیارت پدرش امام حسین <small>علیه السلام</small> ... ۵۳۹	آموزش رسول خدا اسم اعظم را به امام سجاده <small>علیه السلام</small> ... ۵۰۵
دعای آن حضرت در آغاز کارها ... ۵۴۱	علم امام <small>علیه السلام</small> به غیب ... ۵۰۹
دعای امام سجاده <small>علیه السلام</small> هنگام صبح ... ۵۴۱	آگاهی امام <small>علیه السلام</small> به زبان‌های گوناگون ... ۵۱۱
دعای امام <small>علیه السلام</small> هنگام بیرون رفتن از خانه ... ۵۴۳	آگاهی امام <small>علیه السلام</small> به زبان پرندگان ... ۵۱۳
دعای امام سجاده <small>علیه السلام</small> در کنار قبر پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> ... ۵۴۳	آگاهی امام <small>علیه السلام</small> از گفتار چهارپایان ... ۵۱۵
دعای امام <small>علیه السلام</small> پس از نماز ... ۵۴۵	دعوت آهو به غذا ... ۵۲۱
دعای امام <small>علیه السلام</small> در نماز شب ... ۵۴۹	سخن امام <small>علیه السلام</small> با گرگ ... ۵۲۵
	سخن امام <small>علیه السلام</small> با شتر خود ... ۵۲۷
	گفتار امام <small>علیه السلام</small> هنگام دیدن جنازه ... ۵۲۷

- دعای امام علی علیه السلام پس از نماز شب ۵۵۱
- دعای امام علی علیه السلام هنگام افطار ۵۵۵
- دعای امام علی علیه السلام در روزهای ماه رمضان .. ۵۵۵
- دعای امام علی علیه السلام در شب بیست و هفتم ماه رمضان ۵۵۷
- دعای امام علی علیه السلام اطراف کعبه ۵۵۷
- دعای امام علی علیه السلام در آستان کعبه ۵۶۷
- دعای امام علی علیه السلام در حجر اسماعیل ۵۶۹
- دعای امام علی علیه السلام در کنار ملتزم ۵۷۳
- قنوت امام علی علیه السلام در نماز و ۵۷۳
- مناجات امام علی علیه السلام ۵۷۵
- تفرین امام علی علیه السلام به حرمله ۵۷۷
- درخواست‌های اجابت شده مناجات امام علی علیه السلام ۵۷۷
- سخن امام علی علیه السلام هنگام مژدهی تولّد فرزند ۵۸۱
- سجده امام علی علیه السلام در کنار کعبه ۵۸۱
- سجده امام علی علیه السلام در حجر اسماعیل ۵۸۱
- حجّ امام زین العابدین علیه السلام در کودکی ۵۸۳
- حال امام علی علیه السلام هنگام احرام و نیت گفتن ۵۸۷
- گریه آن حضرت بر پدرش امام حسین علیه السلام ۵۸۹
- زهد امام سجّاد علیه السلام ۵۹۱
- غذای امام علی علیه السلام وقت افطار ۵۹۱
- شب زنده‌داری در شب عید فطر ۵۹۳
- آمدن باران با دعای غلام سیاه ۵۹۳
- فروتنی امام علی علیه السلام ۵۹۵
- بردن غذا و آذوقه برای نیازمندان ۵۹۵
- خبر دادن حضرت از ورودش به بهشت ۵۹۷
- خبر دادن از میلاد زید ۵۹۷
- خبر دادن امام علی علیه السلام از حکومت عمر بن عبدالعزیز ۵۹۹
- خبر دادن امام علی علیه السلام از اعمال عبدالملک ۵۹۹
- خبر دادن امام علی علیه السلام از شهادت خویش ۶۰۵
- خبر دادن امام علی علیه السلام از هلاکت بنی عبّاس .. ۶۱۱
- معجزه امام علی علیه السلام برای ابو خالد کابلی ۶۱۱
- معجزه امام علی علیه السلام برای امّ سلیم ۶۲۱
- معجزه امام علی علیه السلام برای انس بن مالک ۶۲۳
- معجزه امام علی علیه السلام در باره برده حمار ۶۲۵
- معجزه امام علی علیه السلام برای سعید بن مسیب ۶۲۵
- معجزه حضرت برای غانم ۶۲۷
- ماجرای معروف ریسمان ۶۲۹
- معجزه امام علی علیه السلام در باره فرزندش ۶۴۱
- معجزه امام علی علیه السلام در مسیر شام ۶۴۵
- سخن امام علی علیه السلام با دزد در مسیر حجّ ۶۴۷
- هدایت جنّ به امام علی علیه السلام در راه مکه ۶۴۷
- سعید فرزند زین العابدین علیه السلام در مدح امام زین العابدین علیه السلام ۶۴۹
- پاسخ امام علی علیه السلام به ابان بن عبد الملک در امر ازدواج ۶۶۱
- احتجاج امام زین العابدین علیه السلام با عبد الملک بن مروان ۶۶۳
- پاسخ امام علی علیه السلام به تهدید عبد الملک در باره قطع رزق ۶۶۵
- شفای بیمار با عنایت امام علی علیه السلام ۶۶۵
- بخشش امام علی علیه السلام به ابونمیر ۶۶۹
- ضمانت بدهی مردم به وسیله امام علی علیه السلام ۶۶۹
- استجابات تفرین امام علی علیه السلام در باره ضمره بن معبد ۶۷۳

۶۷۵	خضاب	۶۷۵
۶۷۷	شیر نوشیدن حضرت در خواب	۶۷۷
۶۷۷	نقش انگشتر امام <small>علیه السلام</small>	۶۷۷
۶۷۹	انگشتر عقیق	۶۷۹
۶۷۹	لباس امام <small>علیه السلام</small>	۶۷۹
۶۸۱	فرو بردن خشم و گذشت کردن	۶۸۱
۶۹۷	آموزش مردم به اندازه توان آنها	۶۹۷
۶۹۷	کشته‌های پیامبران	۶۹۷
۶۹۹	مهربانی امام <small>علیه السلام</small> با حیوانات	۶۹۹
۶۹۹	بیم از عذاب آخرت	۶۹۹
۷۰۱	سعه صدر امام <small>علیه السلام</small>	۷۰۱

۱۱. امام باقر علیه السلام

۷۱۷	سلام پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> به امام باقر <small>علیه السلام</small>	۷۱۷
۷۲۹	وصیت امام <small>علیه السلام</small> به فرزندش امام باقر <small>علیه السلام</small>	۷۲۹
۷۲۵	خویش خویشی	۷۲۵

۱۲. امام مهدی

۷۳۳	اوصاف پیامبران در حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>	۷۳۳
۷۳۹	سز پنهان ماندن ولادت حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>	۷۳۹
۷۳۵	انقلاب‌های قبل از ظهور امام زمان <small>علیه السلام</small>	۷۳۵
۷۳۵	حوادث قبل از قیام حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>	۷۳۵
۷۳۵	انتظار فرج	۷۳۵
۷۳۵	پنهان ماندن حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>	۷۳۵
۷۳۷	یاران حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>	۷۳۷
۷۴۱	خارج شدن سفیانی	۷۴۱
۷۴۳	شیعیان در دولت حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>	۷۴۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

المقدمة

الإمام عليّ بن الحسين عليه السلام رابع أئمة أهل البيت عليهم السلام وأحد الأئمة الاثني عشر الذين نصّ عليهم النبي صلى الله عليه وآله وسلم في حديثه المشهور، إذ قال: «الخلفاء بعدي اثنا عشر كلهم من قريش»^١.

وأبوه الإمام الحسين عليه السلام سبط الرسول صلى الله عليه وآله وسلم وريحانته، وأحد سيدي شباب أهل الجنة، وأبو الأحرار والشهداء الذي استشهد في كربلاء يوم عاشوراء.

وأمه السيّدة الجليلة حفيدة كسرى الملك وابن برد برد ملك الفرس، فهي الرابطة المقدّسة بين العرب والفرس، فقد تفرّج منها زين العابدين أبو الذرّيّة الطاهرة.

عرفت أمّ الإمام بـ«شاه زنان»، ولكن هذا ليس لها اسماً، بل لقّب بها، ولها أسماء قد اختلف المؤرّخون فيها، فقالوا: سلامة، سلافة، سلمة، سادرة، شهربانوية وغيرها^٢.

وذكر البعض أنها قد لبّت نداء ربّها أيّام نفاسها، فلم تلد سوى الإمام عليه السلام.

١. انظر الكافي ١: ٤٦٦، وأنساب الأشراف: ١٠٠، وشذرات الذهب ١: ١٠٤.

٢. الكافي ١: ٤٦٦، نور الأبصار: ١٣٦، شذرات الذهب ١: ١٠٤.

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

امام سجاد علیه السلام چهارمین امام از اندان رسول گرامی و یکی از دوازده امامی است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در حدیث مشهور به امامت وی تصریح نموده است آنجا که فرمود: جانشینان بعد از من دوازده نفر هستند و همه آنان از قریش اند. پدر او امام حسین علیه السلام نواده و ریحانه رسول صلی الله علیه و آله و یکی از دو آقا و سرور بهشتیان و پدر آزادی خواهان و شهیدان است، هر که روز عاشورا در زمین کربلا به شهادت رسید.

مادر او بانویی است ارجمند و از نوادگان کسرا، دختر یزدگرد، پسر شاه ایران است، و او در حقیقت حلقه اتصال و پیوند میان اعراب و ایرانیان است. سمره این ازدواج تولد زین العابدین علیه السلام است که امامان پس از او همگی از نسل او می باشند. این بانو به «شاه زنان» شهرت داشت ولی اسم وی نبود بلکه مورخان نامهای گوناگونی برای وی نقل کرده اند که از جمله آن سلامه، سلافه، سلمه، سادره، شهربانویه و غیر آن است.

برخی گفته اند که این بانو در وقت ولادت فرزندش زین العابدین علیه السلام و در دوران نفاسش از دنیا رفت و از وی فرزندی غیر از امام سجاد علیه السلام به دنیا نیامد.

حياته ونشأته عليه السلام

ولد الإمام عليه السلام في اليوم الخامس من شعبان سنة ٣٨ هـ، وكان ذلك في يوم الخميس^١، هذا هو المشهور عند الإمامية؛ وقد تضاربت أقوال المؤرخين في الزمان الذي كانت فيه ولادته، كما اختلفت أقوالهم في مكان الولادة.

فبعضهم قالوا: ولد في الكوفة^٢، وبعضهم قال في يثرب^٣.

وسمّاه رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بـ«عليّ» ولقّبه بـ«زين العابدين»، وكان ذلك بعشرات سنين قبل أن يخاف، كما أشير إليه في بعض النصوص مثل ما رواه الصحابي الجليل والحسين في حبره و و يداعبه، فقال: «يا جابر! يولد له مولود اسمه «عليّ»، إذا كان يوم القيامة نادى ناد ليتم سدّ العابدين، فيقوم...»^٤.

كنيته عليه السلام

أبو الحسن، أبو محمّد، أبو عبد الله.

ألقابه عليه السلام

١ - «زين العابدين»؛ وذلك لكثرة عبادته عليه السلام، وقد حسرت هذا اللقب واشتهر به حتى صار اسماً له.

٢ - «ذو الثفتان»؛ وذلك لكثرة سجوده عليه السلام، فظهر على أعضاء سجوده شبه ثفتان البعير، كما عبّر عنه ابنه الإمام أبو جعفر الباقر عليه السلام: «كان لأبي في مواضع سجوده آثار ناتئة، وكان يقطعها في السنة مرّتين... فسمّي ذو الثفتان لذلك»^٥.

١. نور الأيصار: ١٣٦، الفصول المهمة لابن الصباغ: ٢١٢.

٢. شذرات الذهب: ١: ١٠٤. ٣. الفصول المهمة لابن الصباغ: ١٨٧.

٤. كشف الغمّة: ٢: ١١٩.

٥. علل الشرائع: ٢٣٤ باب ١٦٧ ح ١، بحار الأنوار: ٤٦: ٦ ح ١٢، وسائل الشيعة: ٦: ٣٧٧ ح ٨٢٢٦.

زمان و مکان تولد امام علیه السلام

امام سجاد علیه السلام در پنجمین روز از ماه شعبان سال ۳۸ هجری در روز پنجشنبه متولد شد. این تاریخ مشهورترین آن نزد پیروان اهل بیت علیهم السلام است، اگر چه سخنان متفاوتی از مورخان در موضوع روز تولد و سال آن نیز نقل شده است همانگونه که در محل تولد نیز اختلافاتی وجود دارد، زیرا بعضی محل ولادت را شهر کوفه دانسته‌اند و برخی شهر مدینه.

نام آن حضرت علی است و لقب او زین العابدین که هر دو را پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بیست سال قبل از تولدش برای وی انتخاب فرموده است.

جابر بن عبد الله انصاری صحابی نامدار و با وفای پیامبر نقل می‌کند: محضر پیامبر صلی الله علیه و آله بودم حسین بن دهمان را نشسته بود و با وی شوخی می‌کرد فرمود: ای جابر از حسین فرزندی به دنیا خواهد آمد به نام علی، در قیامت منادی فریاد می‌زند: سرور و آقای عبادت کنندگان برآید، پس فرزندم علی برمی‌خیزد....

کنیه و لقب امام علیه السلام

در میان ملل عرب زبان انتخاب کنیه و لقب برای هر فردی امری رایج و عمومی است که گاه شهرت یک فرد به وسیله یکی از آنها بیشتر از اسم و یا کمتر از آن نیست. به همین جهت امام سجاد علیه السلام هم کنیه و القابی دارد که به آن مشهور و شناخته شده است، که از آن جمله کنیه «ابو الحسن» و «ابو محمد» و «ابو عبد الله» است.

و اما در باره القاب به یک نکته باید توجه داشت که هر لقبی با عنایت به ویژگیهای فرد و یا وجود صفت و برجستگی خاصی در وی انتخاب و تعیین می‌شود و در حقیقت القاب نوعی زینت برای فرد محسوب می‌شود، مانند القاب امام سجاد علیه السلام که عبارت‌اند از: «زین العابدین» «ذو الثقات» «سید العابدین» «السجاد» «ابن الخیرتین»

- ٣- «سيّد العابدين»؛ وهذا من ألقابه البارزة، وذلك لانتقياده وطاعته لله عزّ وجلّ.
- ٤- «السجّاد»؛ وذلك لكثرة سجوده عليه السلام، فقد كان من أكثر الناس سجوداً لله سبحانه وتعالى، وقد حدّث ابنه الباقر عليه السلام عن كثرة سجوده «أنّه ما ذكر لله عزّ وجلّ نعمة عليه إلاّ سجد، ولا قرأ آية من كتاب الله عزّ وجلّ إلاّ سجد...، وكان أثر السجود في جميع مواضع سجوده، فسُمّي السجّاد لذلك»^١.
- ٥- «ابن الخيرتين»؛ كان يلقّب به نفسه ويقول: أنا ابن الخيرتين، لما روي عن جدّه رسول الله ﷺ: «لله تعالى من عباده خيرتان، فخيرته من العرب: هاشم، ومن العجم: فارس»^٢.
- وأيضاً له ألقاب أُخرى قد منحها الناس مثل: «الزكيّ»، و«الأمين» وغيرهما.

انطباعات عن شخصيّة عليّ بن المؤرّخين

- اعترف جمع كثير من العلماء والمؤرّخين على اختلاف ميولهم واتّجاهاتهم بفضل الإمام عليّ بن الحسين عليه السلام، وأظهروا الإكبار والتعظيم له، سواء في ذلك من أخلص الودّ له أو أضرر العداوة والبغضاء له منهم:
- ١- الصحابيّ الجليل، المنقطع لأهل البيت، ومن أمثال ابن لهيعة، جابر بن عبد الله الأنصاريّ الذي قد أعرب عن إعجابه بالإمام عليه السلام قائلاً: «ما رى في أولاد الأنبياء مثل عليّ بن الحسين...»^٣.
- ٢- عالم الحجاز والشام والذي عرّف بأنّه من الأئمّة الأعلام والفقهاء، وهو محمّد بن مسلم القرشيّ الزهريّ الذي قد صحب الإمام واستفاد منه، ونقل عنه عليه السلام روايات كثيرة، قد أعرب عن شخصيّة الإمام بكلماته القيّمة، وقال فيما قال: «ما رأيت هاشميّاً مثل عليّ بن الحسين، ولا قرشيّاً أروع ولا أفضل منه، وكان عليّ بن

١. علل الشرائع ١: ٨٨ ح ١، وسائل الشيعة ٦: ٢٤٤ ح ٧٨٤٨.

٢. بشارة المصطفى: ١١٣ ح ٥٣.

٣. وفيات الأعيان ٢: ٤٢٩.

مشهور شدن امام به «زین العابدین» به این جهت است که آن حضرت همیشه در حال عبادت بود چه عبادت خاصّ مانند نمازهای واجب و مستحب و واجبات دیگر، و یا مشغول عبادتهای عام مانند ذکر و یاد خدا در همه اوقات زندگی بود.

لقب دیگر آن حضرت ذوالثغفات است یعنی کسی که بر اثر سجده فراوان و طولانی پوست پشمانی و یا قسمتهایی که از بدن هنگام سجده بر زمین قرار می‌گیرد، سخت و زبر و جمع و خشک شده باشد (پینه بسته باشد)، مانند سر زانوان شتر، امام باقر (علیه السلام) را این باره فرموده است: پدرم در محلّ سجده‌اش برآمدگی‌هایی داشت (پینه) که سال دو سال آن را می‌تُرید... و به همین جهت هم ذوالثغفات لقب گرفت.

لقب دیگر «سین العابدین» است یعنی کسی که بجهت اظهار بندگی خدا و اطاعت امر پروردگار و نیایش بر درگاه او فراوانی نماز می‌شود رئیس و پیشوا و ارباب همه عبادت‌کنندگان.

لقب دیگر «سجّاد» است و این به جهت سجده‌های فراوان آن حضرت بود، فرزند بزرگوارش امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید: پدرم یاد هر نمازی که می‌افتاد و یا آیه‌ای از قرآن را می‌خواند سجده می‌کرد و آثار سجده‌ها در جای‌جای محلّ سجده‌اش مشاهده می‌شد، بهمین جهت سجّاد نامیده شد.

امام سجّاد لقبی برای خویش انتخاب کرده بود و می‌فرمود: من فرزند دو برگزیده خوب هستم، (پدر امام حسین (علیه السلام) از ملت عرب و بنی هاشم، و مادر سهر بانویه دختر یزدگرد ساسانی و از ایرانیان) از جدّش پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) نقل شده است که فرمود: خداوند دو گروه برگزیده از بین اقوام روزگار دارد از عرب بنی هاشم را برگزید و از غیر عرب اهل فارس و ایرانیان را.

لقبه‌های دیگری نیز گفته شده که مردم زمان آن حضرت این لقبها را مانند: «زکی» و «امین» و غیر این دو را به امام نسبت داده‌اند.

الحسين عليه السلام أفضل أهل زمانه، وما رأيت أحداً أفقه منه»^١.

٣- من الذين صحبوا الإمام زين العابدين عليه السلام، الفقيه المبرز، التابعي الشهير سعيد بن المسيّب الذي ليس في زمانه من هو أوسع علماً منه، أنّه قد صحب الإمام، وقد سجّل ما رآه من ورعه وزهده وعبادته، وقال: «ما رأيت أروع من زين العابدين عليّ بن الحسين، وما رأيت قطّ أفضل من عليّ بن الحسين»^٢.

٤- ضالعة فقهاء المدينة، والمفسّر للقرآن الكريم، والمختصّ بالإمام زين العابدين، زيد بن أسلم الذي أعجابه البالغ بفضل الإمام، وإدراكه، وفهمه، وحفظه، لقد قال: «ما رأيت مثل عليّ بن الحسين فهماً حافظاً...»^٣. «ما جالست في أهل القبلة مثله»^٤.

٥- تلميذ الإمام والذي صحبه وروى عنه روايات كثيرة أبو حمزة الثماليّ الذي يقول: «ما سمعت بأحد من الناس إنان أزهّد من عليّ بن الحسين إلّا ما بلغني من عليّ بن أبي طالب عليه السلام»^٥.

٦- يزيد بن معاوية بن أبي سفيان، انّذي هو من الدّ أعداء أهل البيت عليه السلام، وقد اعترف بمواهب الإمام وقضائله، وذلك حينما أضح عدو أهل الشام في أن يخطب الإمام، فقال: «إنّه من أهل بيت زقوا العلم زقاً، إنّه لا ينزل إلّا بفضيحتي وفضيحة آل أبي سفيان»^٦.

ولقد أشاد بفضل الإمام عدوّ آخر له ولآبائه عليه السلام وهو عبد الملك بن مروان وكذا المنصور الدوانيقيّ حيث اعترفوا بالعلم والدين والورع، وأعربوا بإعجابهم عن كمالات الإمام زين العابدين عليه السلام.

١. سير أعلام النبلاء ٤: ٣٧، تاريخ الإسلام ٢: ٢٦٦، تاريخ دمشق ٣٦: ١٤٠، البداية والنهاية ٩: ١٠٤.

٢. تاريخ يعقوبيّ ٣: ٤٦، سير أعلام النبلاء ٤: ٣٨، كشف الغمّة ٣: ٣٩٢.

٣. طبقات الفقهاء ٢: ٣٤. ٤. تاريخ دمشق: ١٢.

٥. الكافي ٤: ١٤ ح ٢. ٦. بحار الأنوار ٤٥: ١٣٧.

شخصیت بزرگ امام از زبان مورخان

افراد زیادی از مورخان و دانشمندان با گرایشهای متفاوت اعتقادی و مذهبی از دوست و دشمن در برابر شخصیت بزرگ معنوی امام سجاد علیه السلام سر تعظیم فرود آورده و آن حضرت را مورد تمجید و ستایش قرار داده‌اند.

۱- یار دیرینه رسول الله صلی الله علیه و آله و پیرو خالص اهل بیت علیهم السلام، جناب جابر بن عبد الله انصاری تعجیبش را از شخصیت بزرگ امام سجاد علیه السلام این چنین بیان کرده است: در بین فرزندان پیامبران مانند علی بن الحسین دیده نشده است.

۲- محمد بن مسلم زهری دانشمند سرزمین حجاز و شام و از فقیهان و پیشوایان سرشناس، کسی که همراه امام بوده و استفاده‌های علمی فراوانی بُرده و احادیث زیادی نیز از آن حضرت نقل کرده است، در سخنی اینگونه اعجابش را بیان می‌کند: در میان بنی هاشم مانند علی بن الحسین ندیدم، و در میان قبیله قریش برتر و پرهیزگارتر از او ندیدم، علی بن الحسین برترین فرد زماش بود و از او داناتر و آگاه‌تر به مسائل ندیدم.

۳- سعید بن مسیب از دانشمندان صاحب نام و تابعین (کسانی که پیامبر را ندیده و از اصحاب روایت نقل می‌کنند)، دانش او آن نورسیت داشت که کسی همانند او وجود نداشت، او همراه و همنشین امام سجاد و شاهان و پادشاهان و زهد و ورع آن حضرت بوده است) وی می‌گوید: در پرهیزگاری و ترس از خدا، در دانش و آگاهی دینی کسی را برتر از زین العابدین ندیدم.

۴- زید بن اسلم در میان فقهای مدینه در ابتدای صف قرار دارد او اهل تفسیر و آشنای به زبان قرآن است، دو سخن از وی درباره امام زین العابدین علیه السلام نقل شده است که خود گویای فضل فراوان آن حضرت است، در سخن اول می‌گوید: از نظر قدرت و قوت فهم و دانش و داشتن حافظه قوی، کسی مانند علی بن الحسین علیه السلام ندیدم.

و در سخن دوم می‌گوید: در بین اهل قبله و نماز گزاران با شخصی برتر از امام سجاد علیه السلام هم‌نشین نشدم.

عبادات الإمام زين العابدين عليه السلام

كان الإمام زين العابدين عليه السلام من أعبد أهل زمانه، وأكثرهم طاعة لله سبحانه وتعالى، وحسبه أنه وحده قد لُقّب بـ«زين العابدين وسيد الساجدين»، ولقد كانت عبادته عن إيمان ومعرفة تامة، ومعرفة كاملة لا يشوبها شيء من الشك والطمع، بل كانت شكراً للمنع، وخوفاً من العقاب، وقد اشتغل في أكثر أوقات حياته بعبادة الله وطاعته وقد سئلت جارية له عن عبادته، فقالت: «أطيب أم أختصر؟

فقليل لها، بل السري.

فقالت: ما أتيسر طعامها، أقط، وما فرشت له فراشاً بليل قطّ!».

أ - صلاته عليه السلام

كان عليه السلام يصلي في اليوم والليلة ألف ركعة، ولكثرة صلاته فقد كانت له ثننات في مواضع سجوده كثفنت البعير، ويقضي ما فاتته من موافل ليلاً ونهاراً، ويواظب على صلاة الليل في السفر والحضر.

وقد أجهده العباد، وبلغ به الضعف حتى أن الريح كانت ميله يميناً وشمالاً بمنزلة السنبلة التي تميلها الريح، إذ لم تكن عنده قوة يستطيع بها الوقوف، وأشفق عليه أهل بيته ومحبه، وخافوا عليه من الموت من كثرة ما ظهر عليه من الضعف والجهد.

- ۵- ابو حمزه ثمالی شاگرد و هم‌نشین امام و کسی که روایات فراوانی از سخنان آن حضرت را نقل کرده است می‌گوید: در زهد و وارستگی نسبت به دنیا مانند علی بن الحسین علیه السلام ندیدم مگر آنچه که در باره علی بن ابوطالب علیه السلام نقل شده است.
- ۶- یزید بن معاویه بن ابوسفیان از سرسخت‌ترین دشمنان اهل بیت علیهم السلام است، همو که داستان شهادت پدر و برادران و عمو و عمو زادگان و اسارت خود و عمه‌هایش به دست همین ملعون اتفاق افتاد، او نیز به فضل و برتری امام اعتراف می‌کند، آن‌گاه که مردم شام به وی اصرار می‌کنند تا امام برای آنان سخن بگوید، در پاسخ می‌گوید: او از خاندانی است که دانش باخونشان عجیب شده است، اگر او بر منبر قرار گیرد چه بار بار بر او کردن من و خاندان ابوسفیان پائین نخواهد آمد.
- ۷- افراد دیگری نیز مانند عبدالملک مروان و منصور دوانیقی به علم و دین و ورع امام اعتراف کرده و آن را با تعجب فراوان بیان کرده‌اند.

عبادهای امام سجّاد علیه السلام

امام زین العابدین علیه السلام سرآمد عبادت‌کنندگان رمانش و در مقام اطاعت و اجرای اوامر الهی در بین مؤمنان پیشگام‌ترین بود، بری از عبادت این مطلب کافی است که بدانیم مردم او را با لقب «زین العابدین» و «سید الساجدین» می‌شناختند.

عبادهای امام ویژگی و خصوصیتی داشت که آن را در عبادت دیگران ممتاز می‌کرد زیرا منشأ عبادت او ایمانی راستین و آگاهانه و کامل بود، شناخت و درکی که نه شکلی در ناحیه آن جای می‌گرفت و نه به عبادتش رنگ و بوی طمع می‌بخشید، بلکه عبادتهای او فقط سپاس از آفریننده نعمتها و ترس از عقوبت آخرت بود و لذا بیشتر لحظه‌های زندگی اش به عبادت و طاعت پروردگار می‌گذشت تا آنجا که وقتی که از کنیز و خدمتکار منزلش از عبادت امام سؤال می‌شود می‌گوید: خلاصه بگویم یا طولانی جواب دهم؟ گفته می‌شود: کوتاه بگو.

می‌گوید: بدانید که در روز برای نهار وی، غذایی نیاوردم و در شب، وقت استراحت، زیر اندازی پهن نکردم.

ب - صومه عليه السلام

كان عليه السلام صائماً أيام حياته، ولا يفطر إلا في العيدين، ويستقبل شهر رمضان بالدعاء، ويحثّ على بذل الطعام للصائمين، ويأمر بذبح شاة وطبخها، ويطعم الفقراء والأيتام والأرامل حتى لا يبقى شيئاً لإفطاره، وكان يفطر على خبز وتمر^١.

ج - حجّه عليه السلام

كان عليه السلام ملازماً لزيارة بيت الله، وحجّ ماشياً وراكباً، وأمّا ماشياً فقد حجّ غير مرّة على قدميه تأيماً بأبي، وعمّه الحسن المجتبي عليه السلام. وأمّا ركباً فقد حجّ عليه السلام على ناقته عشرين حجّة، وكان يرفق بها كثيراً حتى ما رأي أنه قرعها بسوط، وإنّ الحرام من الميقات وأراد التلبية اصفرّ لونه، واضطرب ولم يستطع أن يلبي، فقيل: ألا تاتي؟ قال عليه السلام: «أخشى أن يقول لي لا لبسك ولا سعديك»^٢.

أدعية الإمام السجّاد عليه السلام

إنّ الدعاء بذاته نوع من أنواع العبادة وأمر من أوامر الله سبحانه وتعالى، يحثّ العباد على الندبة والتضرّع إليه، ووعد الإجابة لهم كما قال سبحانه وتعالى في كتابه الكريم: ﴿أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾^٣.

فالدعاء هو خطاب وكلام للعبد مع الله عزّ وجلّ، ولا بدّ أن يسعى الداعي لمعرفة الربّ، وإخلاص الطاعة له، والإيتمار بأوامره، والانتهاز عن جميع نواهيه حتى يكون الدعاء موضع إجابة وقبول.

١. عوالي اللئالي ٤: ٣٥ ح ١٢١.

٢. المحاسن: ٣٩٦.

٣. غافر: ٤٠ / ٦٠.

نماز امام علیه السلام

امام سجّاد علیه السلام در هر شبانه روز هزار رکعت نماز می‌گذارد، و بجهت زیاد نماز خواندن محلّ سجده‌اش مانند سر زانوی شتر پینه بسته بود، و آنچه از نمازهای نافله از او فوت می‌شد قضا می‌کرد، و به نماز شب در سفر و غیر آن مواظبت داشت. و لذا بجهت زیادی عبادت بدنی نحیف و لاغر داشت که باد او را مانند بوته گندم این طرف و آن طرف می‌برد و قدرت ایستادن نداشت بگونه‌ای که خانواده و دوستانش ترس جان دادن وی را داشتند.

روزه امام علیه السلام

امام علیه السلام در طول زندگی روزه می‌گرفت فقط دو روز از سال را افطار می‌کرد و روزه نمی‌گرفت، یکی عید فطر و دیگری عید قربان. ماه رمضان را با دعا شروع می‌کرد و تلاش می‌کرد تا به روزه داران افطاری بدهد، لذا دستور می‌داد گوسفندی را ذبح کند و آن را بین فقرا و بچه یتیمها و زنان و خانواده‌های بی سرپرست تقسیم می‌کرد. گونه‌ای که برای خودش وقت افطار چیزی باقی نمی‌ماند.

زیارت خانه خدا

امام سجّاد علیه السلام فراوان به زیارت خانه خدا می‌رفت، گاهی با پای برهنه می‌رفت تا به پدر و عمویش امام مجتبی علیه السلام اقتدا کند. و گاهی هم سوار بر شتر به زیارت خانه خدا می‌رفت که تعداد بیست سفر را با شتر خودش نوشته‌اند. و آنقدر با آن حیوان مهربان بود که دیده نشده شلاقی بر پهلوی آن حیوان بزند.

در میقات هنگام پوشیدن لباس احرام و گفتن لبّیک رنگش دگرگون می‌شد، بدنش می‌لرزید، نمی‌توانست لبّیک بگوید، از وی می‌پرسیدند: چرا لبّیک نمی‌گویی؟ می‌فرمود: می‌ترسم جواب منفی بشنوم و گفته شود: لالیبیک، ولا سعیدیک.

ولا شك أنّ الأدعية المأثورة عن النبي وأهل بيته الأئمة المعصومين عليهم السلام من أهمّ التراث الديني، لأنّها تتضمّن أعظم المسائل الروحية، وتعلّمنا كيفية المناجاة مع الربّ، والتضرّع إليه، ولكلّ منهم صلوات الله عليهم مناهج خاصّة في التكلّم مع الله ومناجاته، فللإمام أمير المؤمنين عليه السلام مناجاة عديدة وأدعية خاصّة كالخمسة عشرة، ودعاء الكميل، وللإمام الشهيد الحسين بن علي عليه السلام دعاء عرفه، وللإمام زين العابدين عليه السلام أدعية متعدّدة - في صحيفة مشهورة - مليئة بكثير من البحوث الكلاميّة عن معرفة الله وترجمته سبحانه وتعالى، واحتوت على كمال الخضوع والتذلّل أمام الله تعالى، وفتح أبواب الأمل والرجاء برحمة الله، وطلب العفو منه سبحانه وتعالى.

الإمام السجّاد عليه السلام في واقعة كربلاء

الإمام الشهيد الحسين بن علي عليه السلام وأصحابه الأحرار وأحد الكواكب المشرقة من أئمة أهل البيت عليهم السلام، صاحب إرادة قويّة، وصلابة في العزم والتصميم، ولم يشاهد التاريخ في جميع مراحلها أشجع ولا أقوى من الإمام عليه السلام. ولقد انطلق الإمام من خلال ثورته الكبرى ليصحّح الأوضاع الفاسدة، واستهدف المصلحة الاجتماعيّة ليوثّر للأمة العدل السياسيّ، والعمل الاجتماعيّ، وليس في تاريخ الإسلام من هو أكثر عائدة ولطفاً وفضلاً على الإسلام من الإمام الحسين الشهيد عليه السلام، لأنّه لم يبق أيّ مفهوم من مفاهيمه الحيّة مانعاً في واقع الحياة العامّة للمسلمين، ولم يبق منه سوى شبح وظلّ متهافت، فأحاطته عدّة من المسؤوليات الدينيّة والاجتماعيّة وغيرها التي أدت إلى ثورته الكبرى.

وعاش الإمام زين العابدين عليه السلام المحنة القاسية التي عاشها أبوه الإمام الحسين عليه السلام أيام حكومة معاوية ويزيد وما وقع يوم الطّف على آل الرسول من القتل، والنهب، والحرق، وضرب النساء والأطفال، وحمل الرؤوس، والجثث الطاهرة

دعاهای امام سجّاد علیه السلام

دعا دستور خداوند است و در فرهنگ قرآن و سیره پیامبر و امامان معصوم علیهم السلام نوعی عبادت شمرده شده است و ما را به گریه و زاری در پیشگاه خداوند سفارش و به ما وعده پاسخ داده شده است، «مرا بخوانید تا اجابت می کنم شما را».

دعا سخن گفتن بنده با پروردگار است، پس سزاوار است که دعا کننده مخاطبش را بشناسد و در مقام اطاعت معبودش اخلاص داشته باشد، فرمانهایش به جان خریدار و از آنچه بر سر او داشته است دوری نماید تا دعایش به مرحله اجابت نزدیک شود.

بدون شک دعاهایی که از زبان پیامبر و خاندان گرامی اش نقل شده است از مهمترین میراث های دینی است، چرا که بزرگترین مسائل روحی و معنوی را دارا می باشد و روش نذیب و زاری با خداوند را به ما می آموزد، اگر چه هر یک از این بزرگواران روشی خاص در مناسبات با پروردگار داشته اند که با نگاهی گذرا به مناجاتهای امیر مؤمنان علیه السلام مانند مناجات های ششمه عشره و دعای کمیل و دعای عرفه امام حسین علیه السلام این تفاوت دیده می شود.

اما دعاهای امام سجّاد علیه السلام با تنوع و گوناگونی کن مخصوصاً یادگار ارزشمند آن حضرت صحیفه سجّادیه شهرتی جهانی دارد زیرا این ادعیه حاوی مهمترین مباحث معرفتی اعم از خداشناسی و توحید و آموزش اخلاق و خشوع در برابر پروردگار و باز بودن راه بسوی پروردگار با تزریق روحیه امانت در برابر خواست عفو و گذشت است.

امام سجّاد علیه السلام در حادثه کربلا

حسین بن علی علیه السلام پیشوا و پدر همه آزادی خواهان است، او یکی از ستارگان نورافشان ائمه علیهم السلام و دارای اراده ای قوی و تصمیم و عزمی پایدار بود.

تاریخ در شجاعت و قدرت روحی همانندی برای وی سراغ ندارد.

سید الشهداء علیه السلام نهضتی بزرگ را با هدف از بین بردن فساد و اصلاح فرد و جامعه

على أرض كربلاء.

ومن النكبات والخطوب على أهل بيت أبيه في السير إلى الكوفة ومن الكوفة إلى الشام ومدينة الرسول ﷺ، فقد أثر الحزن أثراً وضعياً على صحته، وكلما نظر إلى عمّاته وأخواته تذكّر فرارهنّ يوم الطفّ من خيمة إلى خيمة.

وكان عليه السلام مبلغاً ومحدثاً عمّا رآه يوم الطفّ، وكان عليه السلام في مسيره مع سبايا أهل البيت حملاً معه ودائع الرسالة، وقد حرّك مشاعر الأمة بذكر ما حدث في حكومة طاغية زمانه يزيد بن معاوية في خطبه في الكوفة والشام.

وقال عند ما سمع بجريح الرجال والنساء بالبكاء في مدينة الكوفة على السبايا: «هؤلاء قتلونا وبيكم... لين؟»^١

وكلامه مع الشيخ الشامي الذي قد ضلّته الدعايات الكاذبة، وخفي عليه الحقّ، وخدعه الإعلام الأمويّ، وقال لأهل البيت: الحمد لله الذي أهلككم، وأمكن الأمير منكم.

فقال له الإمام عليه السلام: «يا شيخ! هل قرأت القرآن؟»

قال: بلى.

فقال عليه السلام: «أقرأت قوله تعالى: ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِيهِ الْقُرْبَىٰ﴾^٢ وقوله تعالى: ﴿وَوَاعِدَاتِ الْغَيْبِ وَقَوْلِهِمْ لِيَا أَرْسُلْ عَلَيْنَا رُسُلًا تَكْفُرُونَ﴾^٣ وقوله تعالى: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ﴾^٤؟

فعرّفه أنّهم المراد من آية المودّة في القرآن، وفيهم نزلت آية التطهير، قال: «نحن أهل البيت الذين خصّهم الله بالتطهير»^٥.

٢. الشورى: ٤٢ / ٢٣.

١. مرآة الزمان في تواريخ الأعيان: ٩٩.

٤. الأنفال: ٤١ / ٨.

٣. الإسراء: ١٧ / ٢٦.

٥. حياة الإمام الحسين عليه السلام: ٣ / ٣٧١.

و عدالت سیاسی و اجتماعی رهبری کرد و در تاریخ اسلام نهضتی به بزرگی و آثار پر ارزش آن برای مسلمانان سراغ نداریم؛ زیرا در بین مسلمانان جز شبیحی از مفاهیم دین باقی نمانده بود.

امام (ع) با احساس مسؤلیت پای در میدان پر مخاطره نهضتی بزرگ گذاشت که تا همیشه تاریخ زنده و جاوید خواهد ماند.

امام زین العابدین (ع) تمام سختیها و رنجهای پدرش در دوران حاکمیت معاویه و یزید را شنید. رد و از سویی سختیها و ناگواریهای حادثه تلخ عاشورا، اعم از شهادتها و غارتها راتش زدن و کتک خوردن زنان و کودکان و سرهای بالای نیزه و بدنهای مطهر شهدا را روی زمین کربلا مشاهده نمود.

و نیز آنچه که در طول حرکت کاروان از مدینه به کوفه و کاروان اسیران از کوفه تا شام و شهر پیامبر بر اهل کربلا وارد شده بود آثار اندوه و ماتمش جان و روح حضرت سجاد را به سختی آزرده بود. گاهی به چهره عمه‌ها و خواهرانش نگاه می‌کرد خاطره فرار آنان از خیمه‌ای به خیمه دیگر در بی‌قراری تکرار می‌شد و او را رنج می‌داد.

اما با همه این رنجها و سختیها آن حضرت در طول سفر و همراه اسیران اهل بیت (ع) چونان پیام رسانی ورزیده حادثه کربلا، ابراهیم گوش مردم می‌رساند و بنا خطابه‌های رسواگرانه‌اش در شهر کوفه و شام چهره شست طاقوت زمان را تشریح و آنان را رسوا می‌کرد.

در شهر کوفه وقتی که دید مردان و زنان با صدای بلند بر اسیران اهل بیت (ع) گریه می‌کنند فرمود: اینان ما را کشتند و بر ما نیز گریه می‌کنند.

و در شهر شام وقتی که پیر مردی در آن شهر که با تاثیر پذیری از تبلیغات دستگاه حاکم به اهل بیت گفت: خدا را شکر که شما را نابود کرد و امیر (یزید) را بر شما پیروز نمود.

امام سجاد (ع) فرمود: آیا قرآن را خوانده‌ای؟

گفت، آری.

وكلامه في مجلس يزيد وخطبته في حشود من أهل الشام بعد منع يزيد، وإلحاح الناس أن يسمح له في الخطاب، فخطب خطاباً رائعاً لم يشاهد له مثيلاً في قوّته وبلاغته، وقد أبكى العيون وهيمن على قلوب الجالسين ومشاعرهم، وأثر في أوساط الشام تأثيراً بالغاً حتّى تغيّرت أحوالهم مع يزيد.

خلفاء عدوه

عاصر الإمام السجّاد عليه السلام عدّة من الخلفاء كانوا من الأسرة الأمويّة. منهم: «معاوية بن أبي سفيان» الذي لم يعرف قلبه الرحمة والرأفة، وكان قاسياً ومليئاً بالجرائم، وكان يكره أن يباشره غادراً، وختم حياته بأفطع جريمة سوداء وهي إدلاء الخلافة إلى ابنه المبرم الذي سوّد وجه التاريخ الإسلامي، وكان من أبعد الملوك عن الإسلام، ومن الذميمة أهل البيت عليهم السلام، تأسيّاً بأبيه معاوية، والذي ارتكب الأحداث الجسام التي لا ينساها الأحرار على امتداد التاريخ، فقد قتل ريحانة الرسول، وسيّد شباب أهل الجنّة الإمام الحسين عليه السلام، وأباد العترة الطاهرة من أهل بيته، وارتكب الجرائم بحقّ المؤمنين من أهل المدينة وغيرهم من الأبرياء.

وعاصر «معاوية بن يزيد» الذي تقلّد الحكم بعد أبيه يزيد، وكان شاباً فهماً دينياً، وقد رأى أنّ جدّه معاوية قد نازع الإمام أمير المؤمنين خليفته رسول الله ﷺ بغير حقّ، ورأى جرائم أبيه يزيد من قتل عترة النبي ﷺ وإباحة دماء الأبرياء من المسلمين وغير ذلك من الأحداث، فعزم على اعتزال منصب الخلافة، والتخلّي عن المسؤوليّة، فخطب بهذا في جمع من المسلمين وقادة الجيش، وتحنّى عن الخلافة. ومنهم: طريد رسول الله ﷺ صاحب المواقف المخزية والمعادية للإسلام «مروان بن الحكم» الذي عرفه المؤرّخون بأنّه كان ماكرًا خبيثاً، ومبغوضاً عند جميع المسلمين، وهو الذي دعاهم إلى يثرب، وفوّض إليه الشؤون السياسيّة، ووهبهم أموال

فرمود آیا این آیه را خوانده‌ای: [ای پیامبر به این مردم] بگو من در برابر دین و شریعتی که برای شما آورده‌ام پاداش نمی‌خواهم، پاداش من دوستی با خویشان من است. و نیز این آیه: ای رسول من حقّ خویشاوندان را بپرداز. و نیز این آیه: بدانید آنچه بدست می‌آورید یک پنجم آن برای خدا و رسول و خویشاوندان اوست.

امام علیه السلام با خواندن این آیات قرآن به پیر مرد شامی فهماند که این آیات و آیه تطهیر در شان پدر جدّ و جدّه و پدر شهید این اسیران نازل شده است سپس فرمود: ما همان اهل بیتی هستیم که خداوند آنان را به پاکی و طهارت وصف فرموده است. و نیز سخنان امام در مجلس یزید و خطابه آتشین و بیدارگر آن حضرت در مسجد پس از ممانعت یزید از سخن گفتن و اصرار مردم بر خطبه خواندن در تاریخ اسلام بی‌نذیر است و مانند آن نه در تاریخ ثبت شده و نه هیچ‌گوشی شنیده است. امام علیه السلام با سخنانی رسا، دیده‌دار، آریان، دل‌ها را تسخیر و فکرها را به اندیشه واداشت، و وسعت زمین و زمان را بر یزید تک‌کرد: بگونه‌ای که احساس خطر کرد و سخن امام را قطع و از ادامه آن جلوگیری نمود.

حاکمان زمان امام سجّاد علیه السلام

امام سجّاد علیه السلام در دوران زندگی با تعدادی از خلفای بنی امیّه تریب و بود که سر دسته آنان معاویه بود که گویا مهربانی و رافت از کنار قلب ناپاکش عبور نکرده بود، سراسر زندگی ننگینش مملوّ از خطاها و آلودگیها بود، او فردی دروغگو و متجاوز به حقوق مردم و ستمگر بود، پایان زندگی خبیثش با بزرگترین جرم شکل گرفت، زیرا او خلافت را به فرزند تبهکار و نالایقش یزید واگذار کرد که از اسلام و مسلمانی چیزی نمی‌دانست، او سرسخت‌ترین دشمن خاندان پیامبر همانند پدرش بود، و چهره اسلام و تاریخ اسلام را سیاه کرد.

المسلمين، وكان في الحقيقة هو الحاكم المطلق في خلافة عثمان. وفي أيام حكومة مروان ختم الرعب والخوف على الشيعة، فاخفى كثير منهم حفظاً لدمائهم، وأظهر السب واللعن على ولي الله ووصي رسول الله ﷺ الإمام أمير المؤمنين عليه السلام.

ومنهم: «عبد الملك بن مروان» وهو جبار من جبابرة بني أمية، جباراً لا يبالي ما يقول ويفعل، وهو الذي سلط الحجاج بن يوسف الثقفي على رقاب المسلمين، وقتل آلافاً من المؤمنين، وافتخر لسفك الدماء، وهو الذي قتل العالم الشيعي الكبير «سعيد ابن جبير» أحد أعلام الشيعة.

ومنهم: «الوليد بن يزيد بن الملك»، وهو آخر من عاصرهم الإمام من ملوك الأمويين، وكان من أحمد الناس على الإمام عليه السلام، واستشهد الإمام زين العابدين عليه السلام على يديه.

وكان موقف الإمام عليه السلام مع هؤلاء الخناء الكراهية والبغض لما جرى من الاستبداد السياسي، والفساد والجرائم التي ارتكبت بحق الأمة الإسلامية، وانتشار الظلم والجور في كافة أنحاء البلاد الإسلامية، وسبوح الإرهاب والاضطهاد.

وبعد ما رأى ما فعل بأبيه وإخوته وأهل بيته اشتعل بالأسى، ومناجات الرب، وأخذ يحدث بصنوف المعرفة من تفسير، وفقه، وحديث، وحدث الشباب وذوي الاستعداد للتعلم، وقال عليه السلام مشيداً بفضل العلم وأهميته وثوابه: «لو يعلم الناس ما في طلب العلم لطلبوه ولو بسفك المهج، وخوض اللجج...»^١

وكان عليه السلام يكرم طلاب العلم ويرحب بهم قائلاً: «مرحباً بكم، أنتم ودائع العلم، يوشك أنتم صغار قوم أن تكونوا كبار آخرين»^٢.

وكان عليه السلام يكتب ويؤلف في مختلف أنواع العلوم من الأدعية وغيرها مثل

او کسی بود که ریحانه پیامبر و سرور جوانان بهشت، امام حسین علیه السلام را به شهادت رساند، خاندان پاکش را آواره کرد، و در حق مردمان مؤمن شهر پیامبر مرتکب جنایت شد.

پس از یزید فرزندش معاویه جانشین پدر شد و زمام امور را بدست گرفت، اما از آنجا که او جوانی فهمیده و دیندار بود و از جنایتهای پدرش یزید در حق خاندان پیامبر از کشتن و ریختن خون بی گناهان و دیگر جرمهایی که مرتکب شده بود اطلاع داشت، پس از مدت کوتاهی تصمیم گرفت تا خودش را نجات دهد و این مسؤولیت را واگذار نماید و لذا در حضور مسلمانان و فرماندهان ارتش سخنرانی کرد و از خلافت کناره‌گیری نمود.

مروان حکم تبعاً به رسول خدا صلی الله علیه و آله و دشمن اسلام و مسلمین از دیگر خلفای معاصر امام سجّاد علیه السلام است.

تاریخ و مورخان او را فردی حیاگرم و خبیث نزد مسلمانان می‌شناسند، او و پدرش در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله به کعبه تبعید شده بودند، و چون خلافت به عثمان رسید آنان را از تبعیدگاه به مدینه آورد و برضی از امور سیاسی را واگذار کرد و دارائی مسلمانان را به آنان بخشید و درحقیقت حاکم مطاع در خلافت عثمان او بود.

رعب و وحشت در زمان خلافت مروان بر سر شیعه خیمه زده بود و تعداد زیادی از آنان پنهان زندگی می‌کردند، بدگونی و ناسزا به جانشین پیامبر خدا صلی الله علیه و آله امام امیر المؤمنین علیه السلام در زمان وی شدت گرفت.

عبد الملک مروان را با لقب جبار بنی امیه می‌شناسند، ستمگری که برای اعمال و سخنش محدودیتی نمی‌شناخت، او بود که حجّاج بن یوسف ثقفی را بر مردم مسلط کرد، و هزاران نفر از مسلمانان را کشت و به خون‌ریزی افتخار می‌کرد و دستش به خون دانشمند بزرگ شیعه سعید بن جبیر آغشته شده بود.

ولید بن عبد الملک آخرین خلیفه اموی بود که با امام سجّاد علیه السلام معاصر شده بود، او کینه توزتری خلیفه اموی نسبت به امام علیه السلام بود که در نهایت هم بدست پلیدش

«الصحيفة السجّادية» التي هي من أهمّ ذخائر التراث الإسلاميّ، ونظراً لأهمّيّتها البالغة فقد سهاها كبار رجال الفكر والعلم بأخت القرآن، وإنجيل أهل البيت، وزبور آل محمّد ﷺ^١.

تضمّنت هذه الصحيفة برامج متعدّدة، وقد فتحت أبواب الأُنس والرجاء والأمل أمام الإنسان لترسيخ الفضائل والكمالات المعنويّة. وأمّا «رسالة الحقوق» فهي من المؤلّفات المهمّة التي تتضمّن أنواع العلاقات الفرديّة والاجتماعيّة، وتدرس المناهج التربويّة الحيّة لسلوك الإنسان أمام خالقه سبحانه وتعالى، وولاته مع نفسه، وكلّ من عاشره من أفراد المجتمع لبناء النظام الاجتماعيّ الإسلاميّ، وتنظيم حياة الإنسان فرداً ومجتمعاً. وقد كتب الإمام زين العابدين عليه السلام هذه الرسالة العظيمة التي تستحقّ أن نسمّيها «الرسالة الذهبية»، وأعلم أصحابه بها، وقد رواها بعض تلاميذه والعلماء والمحدّثين كالكلينيّ، والصدوق، وابن سبّة الحرّانيّ.

انتقاله عليه السلام إلى جنة المأوى

احتلّت عظمة الإمام زين العابدين عليه السلام قلوب أتباعه رحمةً لهم من خلال ما ملكه من العلم والفقه والزهد والعبادة والصبر، ومن جانب آخر فقد أكثر الحقد والبغض على الأمويّين وخلفاء الجور خصوصاً طاغية زمانه «الوليد بن عبد الملك». فقد روى الزهريّ أنّه قال: «لا راحة لي وعليّ بن الحسين موجود في دار الدنيا»^٢. فصمّم هذه الطاغية على اغتيال الإمام عليه السلام، فبعث سمّاً قاتلاً إلى عامله على مدينة يثرب، وأمره أن يدسّه للإمام عليه السلام، ففعل ما أمر به، وأحسّ الإمام بأشدّ الآلام، وبقي في فراشه انتظاراً لما قضى له ربّ العالمين، واشتغل في فراش المرض

٢. حياة الإمام الباقر عليه السلام ١: ٥١.

١. الذريعة ١٥: ١٨.

به شهادت رسید.

امام سجّاد علیه السلام با توجه به جنایاتی که این خلفا اعمّ از استبداد سیاسی و وجود فسادهای اخلاقی و ظلم و ستم در حق افراد جامعه اسلامی و ترور و خانه نشین کردن مردم، مرتکب می شدند، از مراد و رفت و آمد با آنان اکراه داشت و میغوض آن حضرت بودند.

امام علیه السلام پس از حوادثی که برای پدر و برادران و خاندانش در کربلا پیش آمد به دعا و نیایش و پروردگار روی آورد و درس تفسیر و فقه و حدیث را با جوانان مشتاق و مستعد شروع نمود و در باره ارزش دانش و اهمیّت و پاداش آن فرمود: اگر مردم می دانستند که در فراگیری دانش چه ثواب و ارزشی قرار دارد دنبال دانش می رفتند اگر چه به کشته شدن و رفتن در دریاها باشد....

دانش طلبان را احترام می کرده مورد تشویق قرار می داد و می فرمود: خوشا به حال شما که امانتداران دانش هستید. امید است بزودی سرور و بزرگ فامیل شوید. امام علیه السلام همیشه مشغول نوشتن در رساله های گوناگون علمی اعمّ از دعاها و غیر آن بود، مانند: صحیفه سجّادیه که از مهمترین گنجینه های فرهنگ اسلامی است و بجهت اهمیّت فراوان این کتاب، اندیشمندان آن را خواصّ تر از انجیل اهل بیت و زبور آل محمّد نامیده اند.

گوناگونی محتوای این کتاب درهای امید و آرزو را در باب انسان، با هدف استحکام بخشیدن به ارزشهای دینی و کمالات معنوی می گشاید. از دیگر آثار جاویدان امام زین العابدین علیه السلام رساله حقوق ایشان است، که در آن انواع رفتارها و پیوندهای فردی و اجتماعی را بازگو می کند، و از سویی روشهای تربیتی سازنده را در حرکت انسان بسوی خداوند متعال، و رابطه انسان با خودش و دیگر افراد برای تشکیل نظامی اسلامی و تنظیم بخشیدن به زندگی سالم فرد و جامعه را می آموزد.

امام علیه السلام این رساله را که سزاوار و شایسته است آن را رساله طلالی نامید، یاران

بالدعاء والذكر والمغفرة والرضوان من الله سبحانه وتعالى، وكان يدعو لنفسه، ويوصي ولده الباقر عليه السلام بأمر الإمامة والأئمة، وأن يتولّى غسله وتكفينه وسائر شؤونه بنفسه.

وأخبر الإمام أهله بأنّه سينتقل إلى ربّه، فأغمي عليه ثلاث مرّات، كما جاء في رواية عن الإمام الكاظم عليه السلام أنّه قال في المرّة الأخيرة: «الحمد لله الذي صدقنا وعده، وأثّرنا الأرض تنبؤاً من الجنّة حيث نشاء، فنعم أجر العاملين». وارتفعت روحه العظيمة إلى خالقها، وكان ذلك في يوم السبت لاثنتي عشرة ليلة بقيت من المحرم سنة خمس وتسعين، أو سنة أربع وتسعين، وله يومئذ سبع وخمسون سنة، أو ثمان وخمسون سنة.

فسلام عليه رمّاد، ويوم استشهد، ويوم بيعت حياً.

منهج عملنا في هذه الموسوعة

منهجنا في هذا الكتاب هو نفس المنهج الذي اتبعناه في سائر موسوعات كلمات الأئمة الآخرين التي صدرت عن هذه المؤسسة، أي أنّنا بعد أن شخصنا المصادر التي ينبغي أن نأخذ عنها، شرعنا باستخراج الأحاديث بيده تمّ تنظيم الأحاديث في ضوء المنهج الموضوعي، فكان أن توزّعت الأحاديث لثمانية فصول:

الفصل الأول: في العقائد.

الفصل الثاني: في الأحكام.

الفصل الثالث: في الأخلاق.

الفصل الرابع: في الطب.

الفصل الخامس: في الأدعية والزيارات.

الفصل السادس: في الأشعار.

خویش را از وجود و محتوای آن آگاه کرد، و لذا برخی از شاگردان آن حضرت و دانشمندان و راویان حدیث مانند: کلینی، شیخ صدوق، و ابن شعبه حرّانی آن را نقل کرده‌اند.

پرواز بسوی بهشت

امام سجاد (ع) با ویژگی‌هایی مانند: علم، فقه، زهد، عبادت و صبر، دل‌های مؤمنان را جلب کرد بود و مورد احترام و محبوب عموم مردم بود، ولی در جهت دیگر شدیداً مورد کینه و دشمنی بنی امیه مخصوصاً ولید بن عبد الملک قرار گرفته بود تا آنجا که زُهری از او نقل کرده است که گفت: تا علی بن الحسین زنده است برای من آسایش و راحتی وجود ندارد.

و لذا تصمیم به قتل امام گرفت و با فرستادن سمی کشنده به استاندارش در مدینه دستور قتل امام را صادر کرد، نمی‌تواند ولید امام را مسموم نمود و آثار زهر آن حضرت را در بستر بیماری و شهادت قرار دارد و با دعا و یاد خدا در انتظار مرگ لحظه شماری می‌کرد.

فرزندش امام باقر (ع) را فرا خواند و منصب او را به او سپرد و به او سفارش کرد تا مراحل غسل و کفن و بقیه موارد را خود عهده در بر باشد.

خانواده‌اش را از سفر به عالم آخرت آگاه کرد، همانگونه که امام کاظم (ع) فرموده است سه دفعه از حال رفت و بی‌هوش شد، در آخرین مرحله چنین مناجات کرد:

ستایش خدایی را که وعده‌اش در باره ما راست بود، ما را وارث زمین قرار دارد تا در بهشت هر کجا را که خواستیم برگزینیم و چه زیبا است پاداش شایسته کاران.

سپس در روز شنبه دوازده شب به بیان محرم سال ۶۵ یا ۶۴ در سن ۵۷ یا ۵۸ سالگی روح بزرگش به محضر پروردگار پُر کشید.

درود بر او روزی که به دنیا آمد و روزی که به شهادت رسید و روزی که بر انگیزخته شود.

ويجدر بالذكر أن نشير إلى أننا لم نتعرض في هذه الموسوعة بذكر الأدعية المنقولة عن الإمام السجّاد عليه السلام في «الصحيفة السجّادية» التي اتّسعت سماتها في الآفاق، وقد حرصنا في هذه الموسوعة أيضاً أن لا تتكرّر الأحاديث ولا تتقطع، وتمّ ترتيب متون الأحاديث على أساس القدم في المصادر، وقد حرصنا كذلك - ما أمكننا ذلك - أن نختار المتن الأكمل للحديث، وإذا كان هناك تفاوت بين متون الحديث في المصادر، فإننا نشير إلى هذا التفاوت إذا كان مهماً، وإذا كان التفاوت كبيراً ومختللاً بوحدة المتنين فإننا نعتبرهما حديثين منفصلين ونوردهما كليهما.

وفي الختام

نتوجه بالشكر الجزيل والمقدر إلى مدير هذه المؤسسة الدكتور حسين القشقائي وإلى جميع الإخوة المحققين، وإلى الإخوة الذين أعانونا في مرحلة استخراج الأحاديث، وفي مرحلة الفحص والتصحيح والقبالة، وفي المراحل الأخرى. وكذا نشكر جميع إخواننا الذين بذلوا الجهد في إعداد الموسوعة للطبع والنشر. ونرجو من القراء الكرام أن يقدموا ما لديهم من اقتراحات البناء، والآراء العلميّة لنستفيد منها في أعمالنا التحقيقيّة المستقبلية خصوصاً الموسوعات التي ترتبط بالأئمة الاثني عشر عليه السلام، إن شاء الله تعالى.

وآخر دعوانا أن الحمد لله ربّ العالمين، وصلى الله على سيّدنا محمّد وآله الطيّبين الطاهرين.

قسم الحديث

في معهد باقر العلوم عليه السلام للأبحاث

قم المقدّسة

روش تنظیم این کتاب

روش ما در تدوین این موسوعه مانند موسوعه‌های دیگر است که سخنان امام سجّاد علیه السلام را از منابع حدیث و تفسیر و تاریخ استخراج نموده و در شش فصل تنظیم نموده‌ایم:

فصل اول: در عقاید، شامل: توحید و نبوت و امامت و معاد. و هم‌چنین مباحث مربوط به قرآن.

فصل دوم: در باره احکام عملی.

فصل سوم: در مباحث اخلاق و مباحث اخلاق

فصل چهارم: در طبابت و مسائل پزشکی.

فصل پنجم: دعاها و زیارتها.

فصل ششم: اشعار.

لازم به یادآوری است که از ده‌ها صیغه سجّادیه در این مجموعه استفاده نشده است، و تلاش کرده‌ایم تا از تقطیع و خرد شدن احادیث پرهیز نماییم.

و نیز لازم می‌دانیم از مدیر محترم پژوهشکده جناب آقای دکتر حسین قشقائی و همراهی ایشان در تمام مراحل تشکر نموده و از دوستان و برادرانی که در این راه مددکار بوده‌اند قدر دانی نماییم.

از انتقادهای سازنده شما خواننده بزرگوار استقبال، و پیشنهادهای سازنده را خریداریم.

والحمد لله رب العالمین.

گروه حدیث پژوهشکده باقر العلوم علیه السلام